

Augstākā izglītība uz naža asmens

Augstskolas nezina, kur vēl ietaupīt, nākamgad budžeta grupās varētu neuzņemt

■ ALVIS KAVALIERIS

Taupības režīms ekonomiskās krīzes dēļ ievērojami skāris augstāko izglītību un zinātņi. Vairākums augstskolu pārstāvju apgalvo, ka krasais finansējuma samazinājums studentus un studiju kvalitāti neietekmēs, tomēr ne visi tam piekrit.

Banku augstskolas rektore un Rektoru padomes priekšsēdētāja **Tatjana Volkova** uzsvēr: "Budžeta vietu skaits šogad ir saglabāts, taču līdzekļi samazināti. Skaidrs, ka augstskolām jādomā, kā ar mazākiem līdzekļiem saglabāt kvalitāti, jo var nākties samazināt kontaktstundu skaitu, iespējams mazāks entuziasms pasniedzējos. Pensijas vecuma pasniedzji pameta darbu augstskolās pēc tam, kad valdība pieņēma likumu par 70 procentu samazinājumu strādājošo pensionāru pensijām. Taču jauno pasniedzēju nav, potenciālie mācībspēki strādā privātā vai valsts sektorā, kur atalgojums ir lielāks."

Cērp haotiski

Lielākoties augstskolas budžeta samazinājuma dēļ samazinājušās administratīvos izdevumus, bāzes finansējumu studiju vietām, kā arī darbinieku atalgojumu.

KARĪNAS MIEZĀJAS FOTO

Vasaras sākumā pie valdības piketēja Policijas Akadēmijas studenti, kuri ieibilda pret augstskolas slēgšanu. Augstskolu pārstāvji lēš, ka tagad ielās varētu doties arī citi studenti, lai cīnītos par savām tiesībām.

Rīgas Tehniskās universitātes (RTU) zinātņu prorektors **Leonīds Ribickis** stāsta, ka darbinieku atalgojums tika samazināts par 25 līdz 35 procentiem. "Katrā katedrā ir sava moka turētāja, tādēļ profesoru algas dažādās katedrās var krasi atšķirties. Tādēļ daži profesoriem atalgojums sarucis pat par 50 procentiem," atklāj L. Ribickis.

Līdzīgi noticis Rīgas Straidiņa universitātē (RSU). "Janvārī samazinājām darbinieku atalgojumu par 15, bet nupat vēl par 20 līdz 25 procentiem," stāsta RSU finanšu direktore **Gvenda Stangvila**.

Turklāt augstskolas 2009. gada budžeta samazinājumā zem naža nodāca divreiz. "Finansējuma samazināšana notika haotiski, pie tam tieši

augstskolām grieza, kā pagādās," neslēpj Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM) Augstākās izglītības departamenta nodaļas vadītāja **Marina Mekša**.

Budžeta vietu varētu nebūt

Pēc otrajiem budžeta grozījumiem IZM ir paliku-

ši 36,8 miljoni latu.

"Ja šāda rocība mums būs arī nākamajā studiju gadā, mēs varam nodrošināt studiju izmaksas. No 1440 latiem līdz 937 latiem ir samazināta studiju vietas bāze. Esam atgriezušies 2002. gada līmenī," teic M. Mekša.

Augstākā izglītība uz naža asmens

Turpinājums no 9. lpp.

Turklāt nule ir piepildījusies augstskolu un IZM visbaisākā prognoze – 2010. gadā finansējums augstākajai izglītībai ir samazināts vēl par aptuveni vienpadsmit miljoniem latu. M. Mekša šobrīd nespēj pateikt, kā vēl augstskolas ietaupīs nākamgad, šokēti ir kā ministrijas darbinieki, tā augstskolu vadītāji. Vēl nesen IZM teica, ka budžeta vietu skaitu nākamajā studiju gadā nesamazinās, bet šobrīd ļoti iespējams, ka tas tomēr notiks.

G. Stangvila ir tieša: "Ja budžeta samazinājums nākamgad būs tāds kā šā brīža sliktākā prognoze, uzņemšana par valsts budžeta līdzekļiem nākamgad nenotiks nemaz." RSU jau šobrīd atstata eksportu jeb piesaista studentus no ārvalstīm, jo viņi ir maksāspējīgi.

Izdzīvošanas draudi

Veicot otros grozījumus budžetā, valdība neievēroja, ka puse naudas jau bija iztērēta, jo augstskolas nereklinājās ar vēl vienu samazinājumu gada vidū. Tā nu otrajam pusgadam naudas atlicis divreiz mazāk, taču nāk ziema, maksājumi...

"No valsts budžeta esam saņēmuši divreiz mazāk, nekā plānots. Sākotnēji rēķinājāmies ar 29 miljoniem, bet piešķīra aptuveni 19 miljonus. Gada vidū atņēma vēl, un rezultātā šā gada budžets ir 15 miljoni latu. Vasarā lielāka daļa darbinieku ir atvaļināju-

Augstskolām paredzētais valsts budžeta finansējums (latos) 2009. gadā un 2010. gadā*

Ministrija	Augstskolas	2009. gada sākotnējā budžeta dotācija (akceptēts 14.11.2008.)	2009. gada budžets pēc pirmajiem grozījumiem (akceptēts 12.12.2008.)	2009. gada budžets pēc otrajiem grozījumiem (akceptēts 17.06.2009.)	Samazinājums pēc otrajiem grozījumiem pret sākotnējo dotāciju 2009. gadam, %	FM piedāvātā 2010. gada bāze	FM piedāvātās 2010. gada bāzes samazinājums pret sākotnējo dotāciju 2009. gadam, %
IZM	RTU, LU, DU, LiePU, RA, VeA, ViA, RPIVA, LSPA, LJA, BA	69 291 118	52 005 468	36 801 717	-47%	32 073 428	-54%
KM	JVLMA, LMA, LKA	8 408 370	8 408 370	6 125 942	-27%	5 101 596	-39%
VM	RSU	15 152 248	13 816 796	11 088 707	-27%	8 955 783	-41%
ZM	LLU	12 346 682	9 260 011	6 253 266	-49%	5 901 159	-52%
KOPĀ		105 198 418	83 490 645	60 269 632	-43%	52 031 966	-51%

* nav iekļauta Iekšlietu ministrijas pārraudzībā esošā Latvijas Policijas akadēmija, jo 2010. gadā tā tiek likvidēta

mā, tādēļ atalgojumu trreiz varējām samazināt tikai tad, kad darbinieki atgriezās. No deviņiem miljoniem latu, kas bija plānoti šim pusgadam, atņēma četrus miljonus, līdz gada beigām palikuši mazāk nekā pieci miljoni latu algām, komunālajiem maksājumiem un citiem izdevumiem," stāsta L. Ribickis. Līdzīga situācija ir arī pārējās valsts augstskolās. Ir pamats bažīties, ka augstskolas vienkārši nespēs segt izdevumus un izdzīvot. Turklāt ekonomiskās situācijas dēļ samazinās studentu maksāspēja. Nebūs maksas studentu, nebūs ienākumu augstskolām, tādējādi radot izdzīvošanas draudus. Komerckreditiem ir augsti gada procenti, savukārt valsts garantēto studiju kredītu nepietiek jau šobrīd.

"Budžeta griešana lielākoties notiek neiedziļinoties. Sekas – studenti emigrēs, valsts nespēs nodrošināt svarīgas studiju programmas, kuras pēcāk atjaunot maksās dārgi un prasis daudz laika," brīdina T. Volkova.

Vecie pensijā, jaunie aizbrauks

RTU pēc pirmā budžeta samazinājuma zaudēja ap 30 darbinieku, vasarā vēl ap 100. Ja atalgojumu nāksies samazināt vēlreiz, L. Ribickis prognozē ievērojami lielāku atlūgumu skaitu. M. Mekša atzīst, ka līdzīga situācija sagaidāma arī pārējās valsts augstskolās. Jaunie pasnie dzēji pamet valsti, viņi par tādām algām nestrādās.

Tā kā arī zinātnei finansējums būtiski samazināts, L. Ribickis uzskata, ka daļa pētnieku dosies uz Vāciju un ziemeļvalstīm, kur zinātnei ir augstākajai izglītībai krīzes laikā ir piešķirts papildu finansējums.

Iespējams, nepiešķirts līdzfinansējumu ESF

Šogad no Eiropas Savienības strukturfondiem (ESF) Latvija augstākajai izglītībai un zinātnei varētu iegūt nedaudz vairāk kā septiņus

miljonus latu. Taču T. Volkova atklāj, ka varas gaitējos jau izskanējusi iecere nepiešķirt līdzekļus arī šim mērķim. "Ja mums pat nav no kā samaksāt algas, tad kur lai ņemam līdzekļus ESF apguvei, kur līdzfinansējums ir 15 procenti?" retoriski vaicā L. Ribickis.

Latvija ir vienā no pēdējām vietām Eiropā, salīdzinot finansējumu zinātnei un augstākajai izglītībai. "Eiropa šobrīd publiskais finansējums augstākajai izglītībai ir vidēji 1,2 – 1,3 procenti no iekšzemes kopprodukta, kamēr Latvijā tikai 0,6 procenti," teic M. Mekša.

Finansējums izglītībai un zinātnei Latvijā ir 20 reizu mazāks nekā Dānijā, Norvēģijā, Zviedrijā, ASV un citur. "Mūsu pasniedzējiem ir jāsaoka paldies, jo starp 50 tūkstošiem pasaules universitāšu RTU ir pirmajos divos tūkstošos – labākajos, kaut līdzekļi ir tik niecīgi," teic L. Ribickis.

Piemēram, Igaunijā finansējumu augstākajai

izglītībai samazināja tikai par trim procentiem, nevienā kaimiņvalstī vai citviet Eiropā nav samazināts atalgojums akadēmiskajam personālam vai finansējums augstākajai izglītībai un zinātnei. Gluži pretēji – daudzviet piešķirti papildu līdzekļi, jo tikai zinātne un izglītīti cilvēki pasauli izvedīs no ekonomiskās bedres, stāsta L. Ribickis.

Ari T. Volkova norāda, ka tieši augstskolu absolventi strādās un maksās nodokļus, lai Latvija spētu atdot milzīgos parādus, taču tas nebūs iespējams, ja valsti iznīcinās arī augstāko izglītību.

Privātām augstskolām vieglāk

Biznesa augstskolas "Turība" valdes priekšsēdētājs Aigars Rostovskis pastāstīja, ka augstskolas kopējie budžeta ieņēmumi šogad samazinājušies tikai par 15 procentiem. Par 10 procentiem samazināts darbinieku atalgojums. "Pelnīgāms līdz

šim, pelnām tagad un pelnīsim arī turpmāk," pārliecināts A. Rostovskis. Viņš norāda, ka valsts augstskolās pienācis laiks līdzināties sistēmu nostādīt uz pareiziem pamatiem. "Valsts augstskolās ir lielāka birokrātija, kā arī mērķis nav bijusi pelņa," teic A. Rostovskis. Taču T. Volkova šādam apgalvojumam nepiekrīt: "Esmu dzirdējusi šos stāstus simtiem reizu. Augstskolas ir greizirdīgas viena uz otru, privātās augstskolas patiesi vairāk pierēvas biznesam, taču valsts augstskolām jāapmierina sabiedrības vajadzības. Privāto augstskolu pārstāvjiem šķiet, ka valsts augstskolām ir, piemēram, par daudz nelietderīgi apsaimniekotu ēkiet. Taču valsts augstskolas tās nevar ne privatizēt, ne iekļāt, turklāt privātās augstskolas piedāvā populāras, tomēr vieglāk izveidojamas studiju programmas bez pārlieku liela ieguldījuma. Tieši valsts augstskolām ir atbilstīgākā zinātne un laboratorijas."